

Sportpark Vossekot, Geenend, Retie fase 2

Programma van Maatregelen

Auteurs:

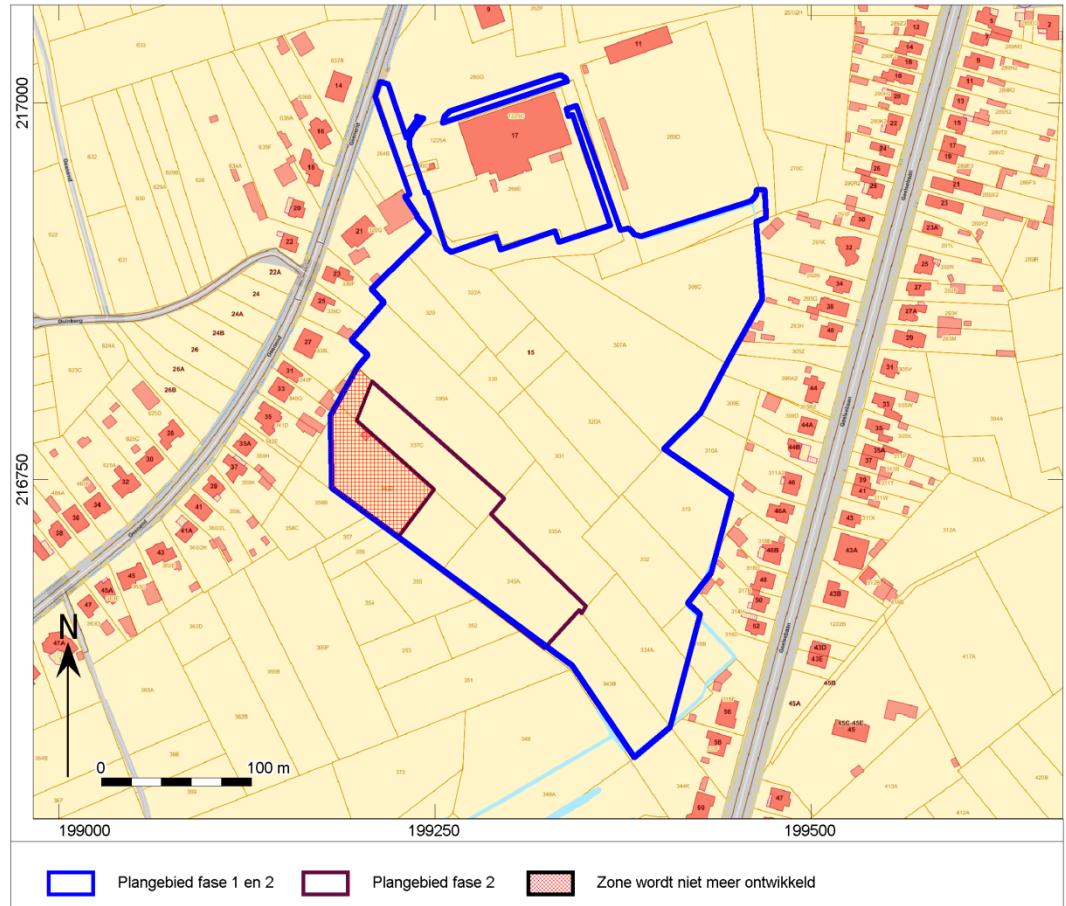
B. Belis (veldwerkleider)

Autorisatie:

B. Weekers-Hendrikx (OE/ERK/Archeoloog/2016/00095)

1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in mei 2019 een nota opgesteld naar de archeologische waarde van een terrein gelegen aan het sportpark Vossekot (afb. 1). De nota bestaat uit een proefsleuven onderzoek dat volgt op een eerder bureauonderzoek en fase 1 van de proefsleuven uitgevoerd eind 2017. Het proefsleuven onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen uitbreiding van het sportpark Vossekot.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

2 Gemotiveerd advies

2.1 Volledigheid van het onderzoek

Voor het plangebied is in het reguliere traject een bureauonderzoek en een proefsleuvenonderzoek van een gedeelte van het terrein uitgevoerd. De resultaten worden hieronder per onderzoeksfase kort besproken.

2.1.1 Bureauonderzoek

Het bureauonderzoek toonde aan dat het projectgebied een zeker potentieel heeft op sporen en vondsten uit het verleden.¹

Er zijn een aantal CAI-meldingen terug te vinden rond het plangebied. Het gaat vooral om meldingen over Laat-Middeleeuwse en Nieuwe Tijd gebouwen. Verder zijn er enkele steentijdvondsten van prospecties gekend. Bij een mechanische prospectie werd op ca 450m een archeologische vindplaats aangetroffen met verschillende kuilen uit de metaaltijden, Romeinse tijd, volle middeleeuwen en de nieuwe tijd. Er werd ook nog een Volmiddeleeuwse waterput aangetroffen op ca. 1250 meter van het plangebied.

¹Schoups, 2017.

Verder is op 18^e eeuwse historische kaarten te zien dat het plangebied gebruikt werd voor landbouwactiviteiten en er enkele wegen doorliepen.

De bodemkaart karteert het plangebied binnen een droge zandbodem. Bodemtype Zcm, Zdm en OB komt voor in het gehele plangebied. Deze bodemtypes is een droge tot matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont. Dit is een bodem waarbij, door het eeuwenlange gebruik van plaggen de A-horizont een dikte heeft van minstens 60 cm. Er is ook een gedeelte gekarteerd als OB bodem, dit is een bebouwde zone.

Op basis van de bovenstaande gegevens kon worden gesteld dat het plangebied onvoldoende onderzocht is en dat de kans op eventuele archeologische sporen aanwezig is.

2.1.2 Proefsleuvenonderzoek fase 1

Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op eind 2017. Tijdens fase 1 van het onderzoek werden verschillende archeologische sporen aangetroffen. Deze sporen kunnen onderverdeeld worden in zes categorieën: paalsporen, greppels, kuilen, karrensporen, recente verstoringen en natuurlijke verstoringen. De meeste van deze sporen kunnen niet tot een grotere context geplaatst worden en hebben hierdoor weinig archeologische waarde. In het noorden van het plangebied werden er echter twee concentraties aan paalsporen aangetroffen die behoren tot een ijzertijdplattegrond. Eén van deze huisplattegronden is echter deels verstoord door de verspitting in de bodem. Er werden in de andere sleuven geen sporen aangetroffen die op basis van kleur en graad van uitloging aan de IJzertijdsporen kunnen gerelateerd worden. De sporen zijn aangetroffen in een lager gelegen gedeelte binnen het plangebied. Dit is op zijn minst opmerkelijk. Vermoed wordt dan ook dat zij dateren in de latere IJzertijd. Sporen uit deze periode komen wel vaker voor in de lagere gedeelten van terreinen.

2.1.3 Proefsleuvenonderzoek fase 2

Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op 3 mei 2019 (afb. 3). Tijdens de 2^e fase van het onderzoek werden slechts 4 greppelsegmenten aangetroffen, deze behoren tot 2 greppels. Door gebrek aan vondstmateriaal konden de sporen niet nader gedateerd worden. Een plot op de luchtfoto's uit de 20^e eeuw zorgde echter wel voor een datering. De sporen kunnen dan ook geplaatst worden in de recente periode. Deze recente datering en de geringen diepte van de sporen in de coupe zorgen ervoor dat nader onderzoek naar deze sporen geen kenniswinst zal opleveren.

Afb. 2. Allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek werkput 28 tem 32.

2.2 Impactbepaling

Het doel van de geplande werken is om het sportpark Vossekot uit te breiden. In afwijking van de oorspronkelijke archeologienota is echter het plangebied verkleind, doordat bepaalde percelen niet in eigendom van de opdrachtgever zijn (afb. 3 en aparte bijlage). Hieronder is een korte omschrijving van de werken weergegeven, in de bijbehorende nota is deze meer in details en delen opgenomen.

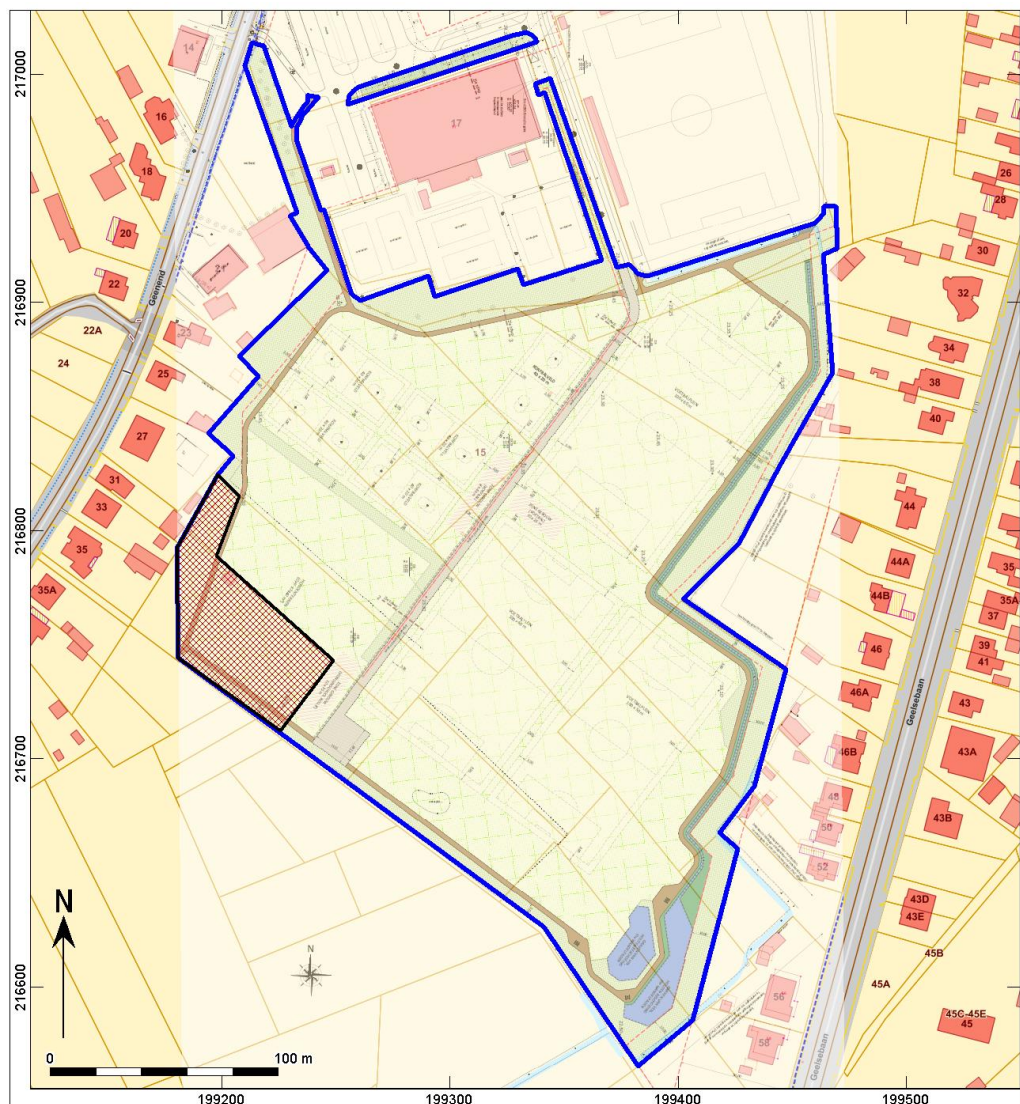
Er zal een nieuwe parkeerplaats komen in het noorden waar de verstoring 60 – 100 cm –mv zal bedragen. Verder zal er een wandelpad door het gebied komen dat een verstoring zal veroorzaken tot 35 cm –mv. Eveneens komt er een nieuwe riolering te liggen voor afvalwater (DWA). De riolering komt op een diepte tussen 1,05m –mv en 3,4m –mv te liggen. In het noorden zal een pompput aangelegd worden, die aangesloten zal worden in de bestaande inspectieput. Deze pompput zal tot maximaal 3,4m diep reiken. Verder komen er nutsleidingen te liggen op een diepte van maximaal 1,10m –mv.

In het oosten van het plangebied zal een gracht worden aangelegd. De gracht komt op 1m van het wandelpad te liggen en zal 1,2m breed worden. De gracht krijgt een trechtervorm en zal maximaal 1m diep worden. De rechte wanden van de gracht worden verstevigd met vierkante houten palen om de 50cm. Deze palen zullen tot 2,9m –mv reiken. De gracht komt in het zuiden uit in een ven. Er worden twee vennen aangelegd in het zuiden van het plangebied. De grootste ven (ongeveer 628m²) komt ten oosten van het

wandelpad te liggen. Het is in deze ven dat de gracht zal uitkomen. Een tweede ven (ongeveer 435m²) komt ten westen van het wandelpad te liggen. De maximale diepte van de vennen zal 1,5m –mv bedragen. Eveneens zal ook een nieuwe rijweg aangelegd worden. De bodem zal tot maximaal 63cm diep verstoord worden door de aanleg van deze weg. De weg zelf wordt 4,07m breed, maar de ondergrondse structuren zullen aan beide zijden 25cm extra uitsteken. Aan het einde van de nieuwe weg wordt een vierkant plein van 18,5m op 18,5m aangelegd. Dit plein wordt op dezelfde manier als de weg opgebouwd, zodat de bodem tot maximaal 63cm –mv verstoord zal worden.

Uiteraard worden er ook nieuwe sportvelden aangelegd.. De benodigde graafwerkzaamheden gaan hiervoor niet dieper dan 60cm –mv, vaak zelfs maar 35 cm diep.

Verder zijn er drie locaties opgenomen voor gebouwen. De precieze impact van deze zijn niet gekend, aangezien zij onder de verantwoordelijkheid vallen van de afzonderlijke sportclubs.

Afb. 3. Overzicht van de geplande werken op de GRB-kaart. Rood gearceerd is het vervallen gedeelte binnen het plangebied.

2.3 Potentieel tot kennisvermeerdering

Vervolgonderzoek naar aanleiding van de aangetroffen recente sporen levert geen kenniswinst op.

2.4 Bepaling van de maatregelen

Op basis van het bureauonderzoek is er sprake van een archeologische verwachting voor de periodes Neolithicum tot de Nieuwe Tijd. Deze verwachting is gebaseerd op de landschapsgenese van het plangebied, de daarmee samenhangende bewoningsgeschiedenis en de aanblik van het plangebied op geraadpleegd historisch kaartmateriaal.

Uit de resultaten van het bureauonderzoek bleek dat binnen het plangebied een plaggendeek aanwezig was. Hierdoor is verwachting voor het aantreffen van in situ steentijdvindplaatsen zeer laag. Diepere sporen konden wel bewaard blijven in de bodem waardoor er nog steeds een verwachting was van sporen vanaf het Neolithicum tot de Nieuwe Tijd.

Omdat er een potentieel aan archeologisch waardevolle contexten was, is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in twee fasen.

Tijdens fase 1 van het onderzoek werden verschillende archeologische sporen aangetroffen. Deze sporen kunnen onderverdeeld worden in zes categorieën: paalsporen, greppels, kuilen, karrensporen, recente verstoringen en natuurlijke verstoringen. De meeste van deze sporen kunnen niet tot een grotere context geplaatst worden en hebben hierdoor weinig archeologische waarde. In het noorden van het plangebied werden er echter twee concentraties aan paalsporen aangetroffen die behoren tot een ijzertijdplattegrond. Eén van deze huisplattegronden is echter deels verstoord door de verspitting in de bodem. Er werden in de andere sleuven geen sporen aangetroffen die op basis van kleur en graad van uitloging aan de ijzertijdsporen kunnen gerelateerd worden. Deze sporen konden in situ bewaard blijven.

Tijdens de 2e fase van het onderzoek (hier gepresenteerd) werden slechts 4 greppelsegmenten aangetroffen, deze behoren tot 2 greppels. Door gebrek aan vondstmateriaal konden de sporen niet nader gedateerd worden. Een plot op de luchtfoto's uit de 20^e eeuw toont echter dat ze te relateren zijn aan percelingsgreppels die daarop voorkomen. De sporen kunnen zodoende dan ook in de recente periode worden geplaatst.

Vervolgonderzoek in het onderzochte gedeelte van het plangebied biedt op basis van de recente datering van de aangetroffen sporen geen potentieel tot kennisvermeerdering op dit deel van het plangebied. Het Vlaams Erfgoed Centrum adviseert dan ook om het plangebied vrij te geven. Daarmee vormt het prospectief onderzoek met ingreep in de bodem (in de vorm van proefsleuven) het einde van het onderzoek van fase 2 voor het plangebied sportpark Vossekot te Retie.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

NB: De zone waar nu geen onderzoek heeft plaatsgevonden omdat deze percelen niet in eigendom zijn en komen van de opdrachtgever, kunnen nog niet vrijgegeven worden. Mochten hier nog ontwikkelingen plaats gaan vinden, dan zal hier nog archeologisch onderzoek moeten plaatsvinden volgens onderstaand plan van aanpak.

3 Volledigheid van het onderzoek

Deze archeologienota bestaat een proefsleuvenonderzoek van fase 2. Op basis van het bureauonderzoek worden in fase 3 van het onderzoek mogelijk archeologische resten vanaf het Neolithicum tot de Middeleeuwen verwacht. Daarom adviseert het Vlaams Erfgoed Centrum om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren binnen het plangebied.

Het onderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject wegens juridische en economische redenen. Daarom wordt een programma van maatregelen opgesteld voor het deel dat in uitgesteld traject dient te gebeuren.

4 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

4.1 Administratieve gegevens

Uitgevoerde fasen binnen archeologienota:	Bureauonderzoek, fase 1 proefsleuvenonderzoek, fase 2 proefsleuvenonderzoek
Aanleiding:	Uitbreiding sportpark Vossekot.
Locatie:	Geenend
Plaats:	Retie
Gemeente:	Retie
Provincie:	Antwerpen
Kadastrale gegevens:	Gemeente Retie, Afdeling 1, sectie F, nummers 306C, 307A, 322A, 329, 336A, 330, 321A, 320A, 331, 335A, 332, 319, 343A, 343B, 342D, 337B, 334A, 316B, 260G, 260F, 266C, 266D
Diepte bodemverstoring	0,35m –mv (21,85m TAW - 24,25m TAW) tot 3,4m –mv (18,8m TAW – 21,2m TAW).
Oppervlakte	3494,56 m ²
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; <i>Lambertcoördinaten</i> (<i>EPSG:31370</i>))	199.198,4 / 216.824,4 199.207,9 / 216.815,1 199.197,7 / 216.788,8 199.249,2 / 216.743,1 199.225,8 / 216.712,1 199.181,1 / 216.744,2 199.180,3 / 216.792,3

4.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Aan de hand van het proefsleuvenonderzoek kan gekeken worden of er archeologische sporen aanwezig zijn en hoe deze zich concentreren over het plangebied.

Ten behoeve van het proefsleuvenonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding? Komt dit overeen met de vaststellingen uit het booronderzoek?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er contexten die gerelateerd kunnen worden aan archeologische contexten aangetroffen tijdens fase 1 van het proefsleuvenonderzoek?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

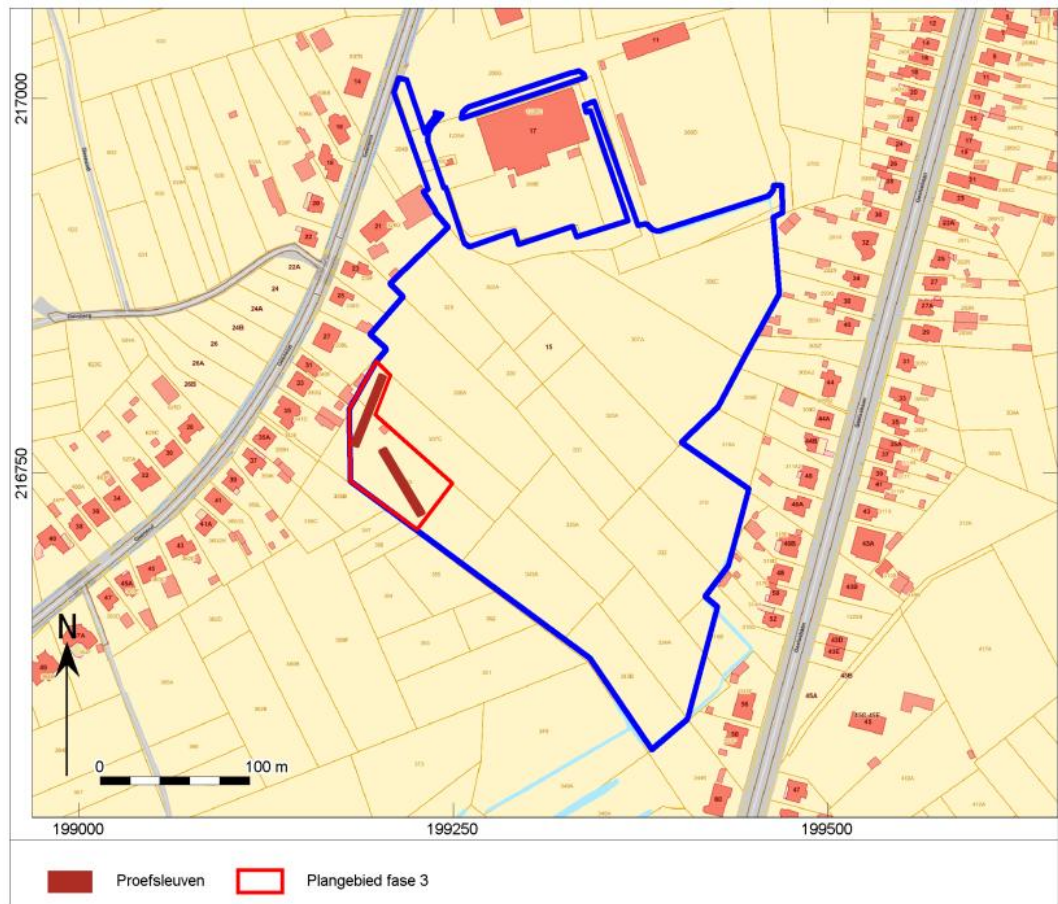
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de gedeeltelijke afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

4.3 Onderzoekstechnieken en -methoden en -strategieën

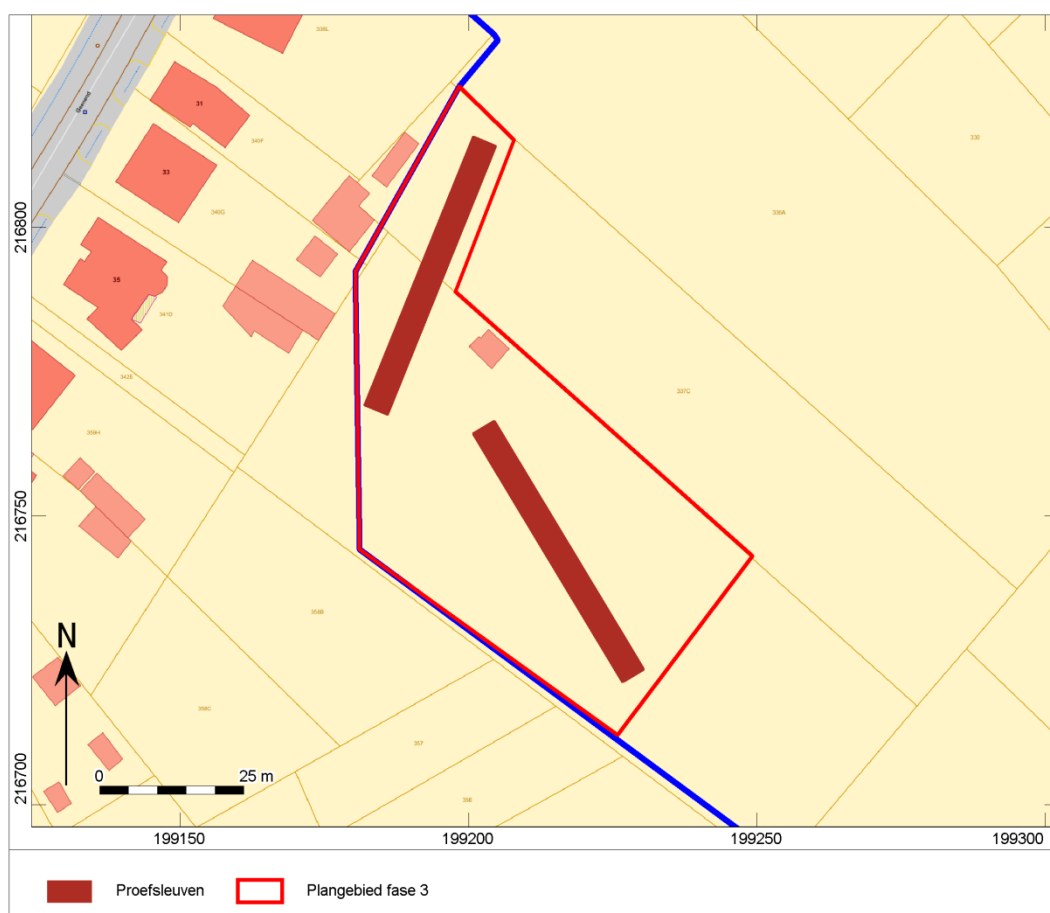
4.3.1 Proefsleuvenonderzoek

Om een betrouwbaar beeld te kunnen vormen van de aanwezige archeologie binnen het onderzoeksgebied, zal een oppervlakte van ongeveer 12,5% worden onderzocht door middel van proefsleuvenonderzoek. Er is gekozen voor dit percentage omdat op die manier genoeg oppervlakte onderzocht kan worden om een goede archeologische verwachting te bekomen van het plangebied. Het proefsleuvenonderzoek dient alleen om een beter grip te krijgen op de archeologische verwachting. Indien er archeologie aanwezig blijkt te zijn, dient een vervolg onderzoek plaats te vinden in de vorm van een vlakdekkende opgraving in de zones waar uit het proefsleuvenonderzoek archeologische resten aanwezig blijken te zijn.

Er werd er proefsleuvenplan opgemaakt met twee sleuven 50*4m (afb. 21 & 22).. In totaal wordt er op deze manier 400², van het plangebied onderworpen aan proefsleuven. Er wordt nog 2,5%, voorzien voor eventuele kijkvensters in het geval er contexten worden aangesneden die verduidelijking nodig hebben.

Afb. 21. Sleuvenplan voor fase 3

Afb. 22. Sleuvenplan fase 3 (detail)

De proefsleuven zullen worden uitgegraven tot op het eerste archeologisch leesbare niveau. De aanleg van kijkvensters is nodig om een spoor of een concentratie van sporen waarvan de interpretatie en de waardering niet onmiddellijk duidelijk is, beter te kunnen onderzoeken. Mogelijk kunnen deze ook een schijnbare afwezigheid van sporen aantonen. Kijkvensters worden, afgezien van hun ligging, afmeting en vorm, op dezelfde wijze als proefsleuven aangelegd.

Het proefsleuvenonderzoek zal als volgt worden uitgevoerd:

- Er zal worden gegraven met een graafmachine met gladde bak.
- Op alle locaties vindt het graven plaats op aansturing van een archeoloog.
- Bij het verdiepen worden vondsten per stratigrafische laag verzameld. Het vlak en stort wordt met een professionele metaaldetector systematisch en vlakdekkend onderzocht. De vulling uit de gecoupeerde sporen wordt ook nagezocht met de metaaldetector.
- Bij de aanleg van de vlakken wordt vondstmateriaal per stratigrafische eenheid of per spoor verzameld. Indien deze niet herkenbaar of aanwezig zijn, worden vondsten in vakken van 2 x 2 m verzameld. De verzamelstrategie kan al naar gelang de bevindingen worden aangepast.
- Indien sprake is van vondstconcentraties (crematies, concentraties scherven, vuursteen), worden deze als puntlocaties ingemeten. Metaalvondsten (uitgezonderd spijkers) worden eveneens als puntlocaties ingemeten.
- Vondsten worden zoveel mogelijk aan een spoor of laag toegewezen. Gesloten vondstcomplexen worden integraal verzameld. Stortvondsten worden indien mogelijk per sleuf verzameld en geregistreerd.
- Het te documenteren vlak wordt waar nodig geschaafd, gefotografeerd, ingekrast en direct digitaal ingemeten met een *robotic Total Station* (rTS). Met de rTS worden vlak- en maaiveldhoogtes digitaal ingemeten.

- Een representatief deel van de sporen wordt gecoupeerd voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.
- Alle antropogene sporen worden gefotografeerd, ingetekend (schaal 1:20) en beschreven. Het restant van de gecoupeerde sporen wordt vervolgens stratigrafische afgewerkt. Waar mogelijk worden sporen bemonsterd voor natuurwetenschappelijk onderzoek.
- Er worden gedurende het veldwerk foto's gemaakt van de algemene situatie, de vlakken, de profielen, van grondsporen in het vlak en van de coupes. Voor publicitaire doeleinden en/of eventuele communicatie-uitingen worden geregeld actie- en sfeerfoto's gemaakt.
- Fragiele en/of belangwekkende vondsten worden op de plaats van aantreffen gefotografeerd alvorens gelicht te worden.
- Profielen en coupes worden schaal 1:20 getekend. De profielen zullen bij een eenduidig profiel gedocumenteerd worden door middel van profielkolommen om de 20 meter. Indien de stratigrafische bodemopbouw complex is of sterk afwisselend is, zal een lengteprofiel worden gedocumenteerd. Op de profieltekeningen worden de TAW-hoogten gezet en tevens zal de hoogte van het opgravingsvlak aangegeven worden op de tekening. Bij grote profieltekeningen kan, na afstemming met het bevoegd gezag, een andere schaal worden gehanteerd.
- Bij het aantreffen van bijzondere archeologische resten, wordt opdrachtgever onmiddellijk gewaarschuwd. In gezamenlijk overleg tussen partijen zal vervolgens worden bepaald hoe deze zullen worden opgegraven en onderzocht, omdat dit een extra financiële implicatie kan inhouden. Indien een specialist nodig is wordt steeds conform de Code van Goede Praktijk gewerkt.
- Indien een proefsleuf niet volledig kan worden aangelegd zoals gepland als gevolg van hevige begroeiing of bebouwing, dient de proefsleuf in overleg met de bevoegde overheid te worden verplaatst of opgedeeld, waarbij de sleuf zo veel mogelijk zijn oorspronkelijke positie zal behouden.
- De grond wordt gestockeerd langs de werkputten. Daarbij wordt de bovengrond gescheiden gehouden van de andere grond. Na het documenteren en afwerken van de werkput wordt de grond terug gestort (in lagen van max. 50 cm) en aangereden.

Het onderzoek wordt uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede praktijk, specifiek zoals verwoord in hoofdstukken 8 en 12.

4.3.2 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk. Indien tijdens het veldwerk blijkt dat een afwijking noodzakelijk dan wordt dit gemotiveerd beschreven in de nota.